

Angyalosi Endre És Családja

Ez a kép valahol Budapesten készült, 1939-ben. Rajta van az egész családom. Bal oldalon áll a nagyanyám [Schultheisz Kálmánné, szül. Weiner Róza], mellette a nagyapám [Schultheisz Kálmán], mellettük az édesanyám [Angyalosi Béláné, szül. Schultheisz Etel]. Elöl állunk mi, az öcsémmel [Angyalosi László], balról én, jobbról Kislaci, ahogy a családban hívtuk, mivel a nagybátyámat is Lacinak hívták. Nem emlékszem, hogy milyen alkalmából készült, mindenesetre szépen ki vagyunk öltözve. Anyám édesapja 1877-ben született Zsámbékon, és hatvanhét éves korában halt meg,

1945-ben Budapesten. Vízvezeték-szerelőnek tanult, és ha éppen volt munkája, akkor azzal foglalkozott. Volt még két testvére is. Az egyik Százhalombattán élt, és Izidornak hívták, a másik Törökszentmiklóson lakott, és a Lajos nevet kapta. Megjegyzem, hogy köztük nagyapám volt a szegény ember. A nagymamám 1880-ban született Dömösön, és 1958-ban halt meg Budapesten. Egész életében háztartásbeli volt. Aztán hogy négy vagy hat elemit végzett-e, azt nem tudom. Egy hétgyerekes család gyereke volt. Az ő családja vallásos zsidó család volt. Ennél sokkal többet nem tudok, mert én személyesen csak keveset ismerhettem közülük. A testvérek nevét tudom, és azt is kikutattam, hogy melyikük mikor született. A nagy családot dédapámnak, Weiner Ignácnak a vendéglője tartotta el. A dédmamám neve Stern Johanna volt. Az anyai nagyszüleimnek két gyereke született: 1904-ben Laci és 1906-ban az édesanyám, aki 1970-ben halt meg. Nem tudom, milyen iskolába jártak. Annyit tudok, hogy az anyám paplanvarrónő lett, és egész életében reggeltől estig dolgozott a Pluma Paplangyárban. Akkor ez egy elég híres gyár volt Pesten. Vágó nevű volt a tulajdonosa, aki egy zsidó származású férfi volt. Egyébként a távoli rokonsághoz tartozott. A gazdagabb rokonsághoz. Ezért anyámnak sose kellett félnie attól, hogy elbocsátják. A gyár a Vígszínház mellett volt, egy óriási pincében. Ott kárpitosmunkákat is csináltak, nemcsak paplanokat. Géppel varrott paplanok is voltak. Szerettem oda járni. Anyámnak vittem ebédet. A távoli rokonainkkal nem nagyon volt kapcsolatunk, hacsak annyi nem, hogy időnként elmentünk a Netti nénihez, aki ennek a Vágónak volt az anyukája. Ott nagyon jó kakaót meg finom kajákat lehetett enni, olyat, amit otthon sosem. Lehetett érezni a jómodot rajtuk s a lakásukon is. Nagyanyám csodálatos díszpárnákat készített nekik, és vitte a Netti néniékhez. Apám és anyám Budapesten ismerkedtek meg, és itt volt az esküvőjük is, a Dohány utcai zsidó templomban, 1927-ben. 1929-ben születtem meg én, majd 1931-ben az öcsém, Laci. Érdekes módon, mielőtt az apám megházasodott, nyilván a nagyszüleim követelésére, huszonegy éves kora körül áttért a zsidó hitre, és körülmetéltette magát. Azt már nem tudom, hogy az apám mennyire gyakorolta ezt a vallást, de nem valószínű, hogy gyakorolta egyáltalán. Az viszont biztos, hogy csak azért tért át, hogy elvehesse anyámat. Később, az otthagyasunktól számított körülbelül három év múlva, összesen hat év zsidóság után, visszatért a római katolikus vallásra. Az akkori törvények értelmében a fiúgyerekeknek az apa vallását kellett követnie. Miután apám abban az időben már ismét római katolikus lett, de a bíróság az anyámnak ítélte, feltehető, hogy bosszúból ragaszkodott ahhoz, hogy mi keresztények, római katolikusok legyünk. A Bajza utcában laktunk, nem messze a Szent Család templomtól, és az akkori tisztelendő együtt sajnálkozott a szegény zsidó nagyszülőkkal, hogy a gyerekeknek katolikusoknak kell lenniük. Előírta az árvaszék, hogy keresztény szellemben kell nevelni minket, és jelesnek kell lenni hittanból. A zsidó nagyapám foglalkozott is velünk, az akkor már gaj [gój] gyerekekkel, hogy jelesek legyünk a római katolikus hittanból. Minden vasárnap templomba kellett járnunk. A Szent Család templom öt házzal volt arrébb. Csakhamar első gyónók és -áldozók lettünk. Én bér málkoztam is. A bér málkozás a Bazilikában volt. Serédi Jusztinián, az akkori bíboros érsek bér mált. Nem csak engem, hanem a többi gyereket is. A bérmanevem Jozefusz lett. (A zsidó nevemre sajnos nem emlékszem, pedig az is volt.) Anyám családja, ahol magam is nevelkedtem, tulajdonképpen kevésbé volt vallásos, mint azok, akik minden ünnepet és szokást betartottak. De a zsidó tudatot, a zsidó létet őrizték. Nagyünnepeken elmentek a zsinagógába, a Dohány utcába. Néha én is elmentem. A nagyanyám mindig azt mondta, hogyha szóba került, hogy kóser vagy nem kóser: 'Nekünk nincs arra pénzünk, hogy kóserek legyünk.' A nagymamám minden pénteken gyertyát gyújtott, utána vacsora volt. Természetesen a nagy zsidó ünnepeket mind megtartotta. Több imakönyvünk is volt otthon. Volt egy fehér zacskó, amelyben benne volt a nagyobb ünnepek imádkozásaikor használt ruhadarab, amit úgy is hívtak, hogy kétli [kitli]. Egyszínű fehér, de azt sose tudtam, és nem is kérdeztem, hogy

mire való. Voltak benne kábé másfél centi vékonyságú bőrszíjak [tfilin], és úgy emlékszem, hogy a nagyapám rátekerte a kezére, amikor valami nevezetes ünnepnap volt. E napok nevét sem tudom. Ilyenkor ezt tekerte magára, és imádkozott is. Sőt félrehúzódott, és akkor a nagyanyám mindig mondta: 'Hagyjátok nagyapátokat!' A nagypapa nem dolgozott egy helyen. Tehát úgy, hogy reggel bemegy, este hazajön. Időszakosan volt csak munkája. Volt egy rokonféleség, olyan távoli rokon, akinek az Elemér utcában volt egy bádogosműhelye. Emlékszem, hogy ebbe a bádogosműhelybe járt el időnként. Én a Nefelejcs utcában születtem. Nem sokáig laktunk ott, csakhamar elköltöztünk. Bár egy rendes egyszobás, összkomfortos lakás volt, de nem bírtuk fizetni, és ezért kerestünk egy másikat. Ekkor kerültünk a Bajza utcába, a Podmaniczky utca és a Szondi utca közötti részre, a Bajza utca 40-be. Természetesen bérlakás volt. Egy körfolyosós házban középen laktunk, s az első lépcsőn közlekedtünk. Ez egyszobás lakás volt összkomfort nélkül, hideg-meleg víz a 'falon' -- ahogy hülyéskedésből mondani szoktam. Egyébként nem volt vizes a lakás. A folyosó egyik részén volt a vécé, és mindenkinek kulcsa volt a saját vécéjéhez. Jóban voltunk mindenkivel a házban, sőt az egyik első emeleti lakó lett a keresztapám-keresztanyám, mikor átkeresztelkedtünk. Amikor rendeletbe hozták, hogy a zsidók sárga csillagos házba költözzenek, én keresztényként költöztem a zsidó szülőkkel együtt. Mi a Visegrádi utca 25-ben, egy négyemeletes házban nyertünk elhelyezést. Weiner Ibi néni nevű rokonunk, aki ott lakott, mondta, hogy van egy nagy lakás, költözzünk oda hozzá. Van hely. Ekkor odaköltöztünk a Visegrádi utca 25-be. A nagyszülők, az anyám, a Kislaci és én. A nagybátyám akkor már nem volt itthon, ő már munkaszolgálatos volt. Ebben a házban természetesen keresztények is maradtak. Tehát nem csupa zsidók voltak, hanem keresztények is, akik nem akartak elköltözni. Én eleve úgy fogadtattam el magunkat, hogy én és az öcsém keresztények vagyunk. Az Endi keresztény az apja után, és az öccse is. Erre lehetett hivatkozni. Ezt annyira természetesen mondtam, hogy mindenki elhitte. A családuk abszolút zsidó volt, és együtt voltunk abban az első emeleti lakásban, ahová átköltöztünk. Miután én se sárga csillagot, se sárga karszalagot nem hordtam, engem nem tekintettek zsidónak. A nagyszüleim és az anyám nem mentek sehova. Ennivalóról is csak én gondoskodtam, és én mentem mindenhova. Én tartottam kapcsolatokat és így tovább. Szereztem svéd menlevelet is, schutzpasst anyáméknak meg mindenkinek. Még a nyáron. Később ez sem segített. A végén még én vittem be őket a gettóba.